CZU: 342.721:342.738:343.13 **DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.12177098**

STUDIU EMPIRIC CU PRIVIRE LA PROTECŢIA DATELOR CU CARACTER PERSONAL ÎN PROCESUL PENAL

Cristea Daniel

doctor în drept,
Comisar-şef de poliţie, Inspectoratul de Poliţie Judeţean Buzău, România

The interest in this study arose out of necessity, since in the Republic of Moldova over the years no references were made and only the protection of personal data was studied in general, not in the criminal process, and the emergence of the new EU legislative framework , through the adoption of EU Regulation no. 679/2016 and EU Directive no. 680/2016, requires adjustments to be made in the field of criminal proceedings, in order to fully ensure the protection of the personal data of the parties, we refer to the publications of authors from other countries in this sense in order to obtain some points of view regarding the application of legislation in the field.

EU Regulation 679/2016 and EU Directive no. 680/2016 provide an updated legal framework based on responsibility for data protection and in criminal proceedings, offering more rights and control facilities than they previously had over their own data and, through therefore, more obligations and responsibilities for organizations that manage data. This material consists of a review of the main considerations regarding such data.

Keywords: *personal data protection, confidentiality, guarantees, criminal process, summaries.*

Art.26 din Constituţia României prevede dreptul la viaţa intimă, familială şi privată pe care statul trebuie să le ocrotească şi să le respecte. Art.28 din aceeaşi Constituţie protejează „secretul scrisorilor, al telegramelor, al trimiterilor poştale, al convorbirilor telefonice şi al celorlalte mijloace legale de comunicare” pe care le declară „inviolabile”. Restrângerea acestor drepturi prin autorizarea judecătorul de drepturi şi libertăţi ce implică imixtiunea în viaţa privată nu pune probleme deosebite, întrucât se dispun luând în analiză potrivit cu principiul proporţionalităţii, cu scopul urmărit, necesară într-o societate democratică şi dacă este prevăzută de lege. Probleme în acest sens, pe care le prezentăm, sunt legate de unele limitări legate de colectarea datelor privind inviolabilitatea domiciliului, cu ocazia:

1. pătrunderii în domiciliu şi montarea de dispozitive de ascultare;
2. rămânerea de astfel de dispozitive în domiciliile/reşedinţele persoanelor pentru care s-a dispus măsura specială de investigaţie sau supraveghere.

Ne punem întrebarea: Sunt încălcări a dreptului la viaţa privată, din punctul de vedere a protecţiei datelor cu caracter personal, fată de membrii

familiei persoanei pentru care s-a dispus măsura, a celor care sunt în vizită, situaţia în care unii dintre membrii familiei au o anumită calitate (de ex: deputat), pentru care se solicită un acord al instituţiei din care fac parte pentru asemenea metode?

CPP ROM, art.145, prevede aducerea la cunoştinţă a persoanei pentru care s-a dispus măsura, la încheierea acesteia, şi nu a altor persoane. Deci, faţă de astfel de persoane menţionate supra, le considerăm ilegale nu numai din prisma dreptului la viaţă intimă, familială şi privată şi a protecţiei datelor cu caracter personal, şi datorită încălcării prevederilor Constituţiei ROM, cît şi a art.8 din Convenţia Europeană a Drepturilor Omului, care garantează la nivel internaţional protejarea individului de astfel de măsuri. Se observă astfel restrângerea dreptului în viaţa privată a acestora persoane, prin imixtiunea acestor măsuri, care nu sunt supuse autorizării faţă de aceste persoane. Eventualele abuzuri pot exista şi se pot produce cu uşurinţă. Tocmai de aceea trebuie luate în calcul, cu ocazia solicitării obţinerii autorizaţiei, la terminarea şi încheierea măsurii, încunoştinţarea trebuie să existe şi faţă de astfel de persoane, urmate de prezentarea modului de stocare, protejare a datelor obţinute prin astfel de măsuri etc.

Mai desprindem, plecând de la ipotezele speculative existente nu numai în ROM ci şi în RM, cu privire la bănuielile în rândul populaţiei de interceptări din partea autorităţilor asupra propriilor convorbiri, considerate ilegale dar şi necontrolate, situaţie care necesită prezentare referitoare la încălcarea dreptului la viaţă privată din punct de vedere al necesităţii protejării datelor cu caracter personal ca urmare a autorizării măsurii privind interceptarea comunicaţiilor prin prisma dreptului la libertatea de exprimare. Acest drept este prevăzut de art.10 din Convenţia Europeană a Drepturilor Omului şi „cuprinde libertatea de opinie şi libertatea de a primi sau de a comunica informaţii ori idei fără amestecul autorităţilor publice şi fără a ţine seama de frontiere”.

Nu de multe ori aceste bănuieli în rândul populaţiei crează o stare opacă în aşa fel încât dreptul la exprimare prin aceste mijloace de comunicare între părţi este alterat, datorată reţinerilor, producând o vulnerabilitate şi nu o libertate de a comunica liber.

Revenind la ceea ce am menţionat supra legat de interceptările persoanelor supuse autorizării, CPP ROM, prin art.145, creează obligaţia organului de urmărire penală să informeze aceste persoane. Aceste persoane au dreptul să ia la cunoştinţă de interceptările obţinute prin aceste mijloace, aflate în cauzele constituite. Problema o nuanţăm cu privire la terţe părţi care au

purtat convorbiri cu persoanele supuse autorizări, convorbiri care sunt necesare cauzelor şi trecute în stenograme şi procesele verbale de la dosare.

CPP ROM şi nici CPP RM nu prevăd încunoştinţarea acestor interlocutori. Considerăm, legătura cu cauza este prevăzută prin existenţa informaţiilor obţinute ca urmare a interceptărilor. Menţionăm că poate fi afectată, ca urmare a procedurii, viaţa intimă şi privată a acestor persoane care nu devin părţi în cauzele respective. În corelare cu aspectele menţionate reiterez specificaţiile autorului Remus Jurj-Tudoran [1,p.56] în privinţa deciziei Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie a ROM nr.948 din 12.03.2010, ce s-a pronunţat asupra convorbirilor telefonice privind pe interlocutorul persoanei asupra căruia există autorizaţia de interceptare, şi anume existenţa relevanţei penale pentru ambele persoane care poartă dialogul, nu numai a părţii pentru care există autorizarea măsurii, respectiv şi în ceea ce-l priveşte pe interlocutor (parte terţă).

În acest sens, acelaşi autor întăreşte această decizie şi explică prevederi ale CEDO [1,p.56] care a reiterat cu privire la aspectele menţionate supra că „art.8 din Convenţie se aplică indiferent dacă urmărirea a vizat un dispozitiv telefonic aparţinând persoanei interceptate în baza unei autorizaţii sau terţei părţi” [1, p.56].

În aceste situaţii, menţionăm că imixtiunea în dreptul la viaţa privată a terţilor este recunoscută, motiv pentru care aplicarea procedurii penale în ROM dar şi în RM trebuie să prevadă încunoştinţarea la terminarea măsurii şi a interlocutorilor (părţi terţe). Prin încunoştinţarea şi acestora asupra interceptării ca urmare a autorizării asupra persoanei cu care au purtat dialoguri, spunem că se creează o siguranţă în rândul populaţiei asupra libertăţii de exprimare datorat încrederii că aceste mijloace de comunicare sunt protejate sub toate formele, inclusiv datorită măsurilor dispuse ca urmare a aplicării procedurii penale.

Aceste 2 aspecte teoretice menţionate supra le considerăm utile chiar dacă exced prin prezentare cadrului legal al CPP.

Prin similitudine, aspectele prezentate legislaţiei ROM sunt identice cu legislaţia RM, respectiv cu art.28 din Constituţia RM care prevede dreptul la viaţa intimă, familială şi privată pe care statul trebuie să le ocrotească şi să le respecte, cu art.30, alin.(1) Constituţia RM care protejează „secretul scrisorilor, al telegramelor, al trimiterilor poştale, al convorbirilor telefonice şi al celorlalte mijloace legale de comunicare” dar şi cu prevederile CPP RM, art.132^5, alin.(8), privind aducerea la cunoştinţă doar a persoanei pentru care s-a dispus măsura, la încheierea acesteia, şi nu a altor persoane.

Ca o garanţie a legislaţiei nou adoptată la prezentarea de faţă o specifică Vera Jourova [2,p.1], Comisarului pentru justiţie, în ianuarie 2016, într-o fişă informativă, sub denumirea „Directiva privind politica în materie de protecţie a

datelor face parte din noile norme ale UE privind protecţia datelor”, în cadrul căruia autoarea a menţionat despre protejarea cetăţenilor de către această Directivă „atunci când datele lor sunt prelucrate de către autorităţi în scopul prevenirii, depistării, investigării sau urmăririi penale a infracţiunilor sau în scopul executării pedepselor” [2,p.1].

În volumul intitulat Selecţie de decizii ale Curţii Constituţionale Federale a Germaniei spectrul proporţionalităţii normelor atacate o are siguranţa datelor. Legiuitorul menţionează că „sunt necesare reglementări legale care stabilesc un grad deosebit de ridicat de siguranţă şi care trebuie să fie, în fond, clare şi obligatorii” [3,p.65-66]. În legătură cu stocarea şi folosirea datelor, legiuitorul menţionează că, este admisibilă „utilizarea lor fără cunoştinţa persoanelor interesate numai dacă, în alt mod, ar fi periclitat scopul verificării pentru care se apelează la interogarea de date” [3,p.66-67]. În acest sens, în faza de urmărire penală cadrul legal prevede, în situaţia în care este necesar a se utiliza date în mod secret, acestea se pot efectua numai în situaţia în care se dispune de către o instanţă de judecată. „Cel puţin ca, ulterior”, se prevede legiuitorului, obligaţia de a comunica şi informa că s-a desfăşurat, persoanelor ale căror date au fost utilizate, această măsură.

Ca şi întărire şi respectare a dreptului la viaţa privată, pe lângă acestă informare, cadrul legal prevede pe lângă siguranţa datelor şi securitatea transmiterii acestora şi asigurarea protecţiei cu privire la raporturile de confidenţialitate, aplicabile în acelaşi timp.

Cu privire la dreptul la informare şi dreptul de acces la informaţii ca urmare a procedurii penale prezentăm aspecte din legislaţia şi jurisprudenţa din Estonia. În acest sens facem trimitere la cauza Antti Tammeoks împotriva Poliţiei şi Poliţiei de Frontieră din Estonia [4] din 10.06.2016. În cauză este vorba de o reclamantă căreia i-a fost interceptat telefonul mobil ca urmare a unei proceduri penale care s-a desfăşurat în anul 2010, fiind emis în acest sens un ordin de supraveghere de 30 zile. După 4 ani reclamanta a fost informată despre procedură, dar şi de existenţa interceptărilor din acea perioadă, în urma căruia acesteia i-au fost prezentate aceste înregistrări. Problema s-a creat atunci când reclamanta a solicitat accesul la întreg dosarul din acea dată, întrucât procedura penală s-a suspendat pentru lipsa de temei în anul 2012, aspect care a condiţionat interzicerea accesului. Dreptul de acces este prevăzut de Constituţie Estoniei [5], unde art.44 alin.(3) prezintă referiri legate de accesul liber la informaţii, „orice cetăţean estonian are dreptul să obţină informaţiile cu privire la persoana sa deţinute de instituţiile statului şi de autorităţile locale”. Chiar dacă „acest drept poate fi restrâns conform legii în

vederea (...) prevenirii unei infracţiuni, a capturării unui infractor ori a stabilirii adevărului într-o cauză penală”, în conformitate cu legislaţia de protecţie a datelor cu caracter personal dreptul de acces la informare este în favoarea reclamantului.

Interesante sunt şi prevederile din legislaţia Elveţiei cu privire la introducerea în dosarele penale a informaţiilor existente în bazele de date şi informarea părţii despre aceste informaţii de la dosarul cauzei. În acest sens Cauza Khelili împotriva Elveţiei [6], Hotărârea CtEDO din 18 octombrie 2011, ilustrează aceste aspecte. Datele personale ale reclamantei au fost colectate urmare a unei percepţii greşite întrucât poliţia i-a introdus numele în evidenţele sale sub titulatura de prostituată ca urmare a găsirii asupra acesteia, în urma unui control corporal, a unui card pe care scria: „Plăcută, atractivă, spre 40 de ani, doresc să cunosc un domn pentru ieşiri ocazionale în oraş” şi introducerea cuvântului „prostituată” în evidenţele computerizate ale poliţiei. Aspectele legate de existenţa cuvântului ,,prostituată”, reclamanta a aflat din scrisoarea poliţiei de informare în anul 2003, ca urmare a 2 plângeri depuse împotriva ei în anul 2001. A aflat prin această informare că se întocmise dosar penal sub aspectul săvârşirii infracţiunilor de insultă şi ameninţare, informaţie care exista la dosarul cauzei. În acest sens, poziţia Preşedintelui Secţiei [7] de rechizitoriu a fost împotriva eliminării acestei menţiuni argumentând că era în interesul public această menţinere întrucât datele existente „pe care le conţinea puteau furniza informaţii utile poliţiei de a investiga infracţiunile, în special în ceea ce-l priveşte pe reclamant”[7]. Au fost menţionate şi susţinute necesitatea respectării principiilor legislaţiei. În acest sens, s-a specificat despre principiul acurateţei că „ar impune o obligaţie de completare şi actualizare a datelor pe toată durata prelucrării”[7]. Curtea a apreciat referitor la această stocare existenţa unei ingerinţe în viaţa private a persoanei întrucât „este vorba de date cu caracter personal referitoare la o persoană identificată sau identificabilă” [7]. În acest sens Curtea [7] face referire la obligaţia statului de a stabili garanţiile adecvate în astfel de situaţii când utilizarea datelor cu caracter personal nu este în conformitate cu respectarea dreptului la viaţa privată. În cauză, Curtea specifică faptul că, datorită prelucrărilor automate care uşurează accesul la datele personale ale reclamantei şi comunicarea acestora, „îi îngreunează viaţa de zi cu zi, având în vedere că informaţiile conţinute în dosarele poliţiei pot fi transmise autorităţilor” [7].

Concluzii şi recomandări:

Conceptul de date personale în procesul penal implică şi persoane care nu sunt părţi în procesul penal şi care include informaţiile disponibile sub orice

formă, cum sunt şi cele obţinute prin mijloace tehnice (interceptarea telefon etc.), fotografice, grafice, acustice, video, biologice etc. Conceptul trebuie să implice actualizarea regulilor existente referitoare la drepturile tuturor persoanelor fizice la protecţia datelor cu caracter personal şi garantarea prelucrării acestor date, de către factorii de decizie.

Raportându-ne la Republica Moldova sunt necesare astfel cercetări a normelor procesual penale prin similitudine cu normele procesual penale din ROM, a jurisprudenţei CEDO, CJUE, a Curţilor Constituţionale, cu referire la protecţia datelor cu caracter personal în procesul penal, în vederea identificării neajunsurilor, stabilirii eficienţei, necesităţii modificărilor legislaţiei procesual penale şi a practicii judiciare.

Referinţe:

1. JURJ-TUDORAN, R. Metode speciale de supraveghere şi protecţia martorilor în cauzele penale complexe. Bucureşti, Editura C.H. Beck, 2014, 232 p.
2. JOUROVÁ, V. Comisar pentru justiţie, consumatori şi egalitate de gen, Fişă informativă „În ce fel va contribui reforma privind protecţia datelor la lupta împotriva criminalităţii internaţionale” ian.2016, 2 p. [Accesat 25.11.2019] Disponibil: http://ec.europa.eu>document PDF
3. Selecţie de decizii ale Curţii Constituţionale Federale a Germaniei. Programul Statul de Drept Europa de Sud-Est. Fundaţia Konrad Adenauer. Bucureşti, Editura C.H. Beck, 2013, 696 p.
4. Estonia / Curtea Supremă, Camera de drept administrativ / 3-3-1-84-15 | Agenţia Uniunii Europene pentru Drepturi Fundamentale, [Accesat 20.11.2023] Disponibil: https://fra.europa.eu/en/caselaw-reference/estonia-supreme-court-administrative-law-chamber-3-3-1-84-15
5. Art 44 alin.(3) Constituţia Republicii Estonia, [Accesat 20.11.2023] Disponibil: https://constitutii.files.wordpress.com/2013/02/constituc89bia-republicii-estonia.doc
6. Hotărârea CtEDO Khelili c. Elveţiei, din 18 octombrie 2011, nr.16188/07, [Accesat 20.11.2023] Disponibil: http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-107032
7. Poziţia Preşedintelui Secţiei de rechizitoriu Hotărârea CtEDO Khelili c. Elveţiei, nr. 16188/07, din 18 octombrie 2011, [Accesat 20.11.2023] Disponibil: http://hudoc.echr.coe. int/eng?i=001-107032